

رویکردی روان‌شناختی، فلسفی
و تربیتی به عفاف و حجاب

مؤلف: دکتر محمد رضا شرفی
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

سرشناسه	شرقی، محمدرضا، ۱۳۳۳ -
عنوان و نام پدیدآور	در حریم دل: رویکردی روان‌شناختی، فلسفی و تربیتی به عفاف و حجاب
مشخصات نشر	/مؤلف محمدرضا شرقی،
مشخصات ظاهری	تهران: مدرسه، ۱۳۹۷.
شلیک	ص: ۵۸۴
وضعیت فهرست‌نویسی	۹۷۸-۹۶۴-۰۸-۱۶۲۸-۸
موضوع	فقیها
موضوع	حجاب
موضوع	Hijab (Islamic clothing)
موضوع	حجاب - تأثیر
موضوع	Hijab (Islamic clothing) - Influence
موضوع	حجاب - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Hijab (Islamic clothing) - Religious aspects - Islam
موضوع	عفت
موضوع	Chastity
موضوع	عفت - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Chastity - Religious aspects - Islam
شناسه افزوده	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، انتشارات مدرسه بهران
رده بندی کنگره	۱۳۹۷ / ۴۴۴ / ۱۷ / BP۲۳۰
رده بندی دیویی	۲۹۷/۶۳۶
شماره کتابشناسی ملی	۵۵۱۷۱۹۹

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
وزارت آموزش و پرورش

در حریم دل

رویکردی روان‌شناختی، فلسفی و تربیتی به عفاف و حجاب

مؤلف: دکتر محمدرضا شرقی

طراح گرافیک: مه‌نا بادی

طراح جلد: سیاوش خورین

صفحه‌بندی: مه‌نا بادی

چاپ اول: ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ بلوط

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۸-۱۶۲۸-۸

ISBN 978-964-08-1628-8

نشانی: تهران، خیابان سپهبد قرنی، پل کریمخان زند، کوچه شهید محمود حقیقت‌طلب، شماره ۸
تلفن: ۸۸۰۰۳۲۴-۹ / دورنویس (فاکس): ۸۸۹۰۳۸۰۹

با تشکر از انتخاب شما، خواهشمندیم نظرات، انتقادات و پیشنهادات خود را در مورد این کتاب یا دیگر آثار انتشارات مدرسه از طریق پیام‌کوتاه به شماره ۱۰۰۰۶۶۰۰۶۶۰۰ با ما در میان بگذارید.

www.madresehpub.ir

جهت ارتباط با شبکه‌های اجتماعی ما بارکد روبرو را اسکن نمایید

❖ فهرست کلی مطالب ❖

۵	مقدمه
۹	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۵۲	فصل دوم: فلسفه و ضرورت عفاف و حجاب
۱۲۲	فصل سوم: عوامل حفظ عفاف و حجاب
۱۸۰	بخش اول: عوامل نوع اول
۲۶۸	بخش دوم: عوامل نوع دوم
۳۰۱	فصل چهارم: عوامل تأثیر عفاف و حجاب
۳۳۷	فصل پنجم: سیر تاریخی عفاف و حجاب
۳۳۸	الف: سیر تاریخی مازر با عفاف و حجاب در ایران
۳۴۶	ب. سیر تحول عفاف و پوشش در غرب
	ج: برخی مناسبت‌ها و رویدادهای مهم و تاریخی در
۳۵۶	خصوص زن، عفاف و حجاب
۳۶۷	فصل ششم: آثار فرهنگ عفاف و حجاب
۳۶۸	بخش اول: آثار روان‌شناختی عفاف و حجاب
۳۸۶	بخش دوم: آثار اجتماعی و فرهنگی عفاف و حجاب
۴۳۱	بخش سوم: آثار دینی و اخلاقی عفاف و حجاب
۴۵۰	بخش چهارم: آثار تربیتی عفاف و حجاب
۴۷۲	بخش پنجم: آثار خانوادگی عفاف و حجاب
۴۸۷	بخش ششم: آثار آخروی عفاف و حجاب
۴۹۵	فصل هفتم: چه باید کرد؟
۵۲۱	کتاب‌شناسی و منابع
۵۲۲	پیوست: کتاب‌شناسی عفاف و حجاب
۵۳۷	فهرست تفصیلی کتاب
۵۴۵	نمایه آیات
۵۶۱	نمایه روایات
۵۷۵	فهرست اعلام

از ویژگی‌های عصر جدید، گشوده شدن فضاهای فکری و تبادل اندیشه در باب امور مختلف زندگی از طریق دسترسی به دنیای مجازی است. تالارهای اندیشه، فرصت مطلوبی است تا آدمی با دسترسی به پایگاه‌های معتبر و موثق دینی و اعتقادی، بر شناخت و بصیرت خویش در این زمینه بیفزاید. در همین راستا و هم‌زمان با رشد توجه به مسائل و آموزه‌های اسلام، شاهد افزایش شبهه پراکنی‌ها نیز علیه برخی باورها، مفاهیم و عقاید، مناسک و احکام دینی و از جمله موضوع حجاب هستیم که از سوی افرادی و یا حلقه‌هایی در داخل و خارج کشور مطرح می‌شود. خوشبختانه ظرفیت‌های اسلام به گونه‌ای است که در تمامی موارد مربوط به شبهات دینی، پاسخگو است و صرح برائت و اجرای پرسمان‌های دینی در رسانه‌های جمعی، نمونه‌ای از همین توانمندی‌هاست.

با این حال، نمی‌توان ادعا کرد که توان پاسخگویی به شبهات متناسب و برابر با تردیدافکنی‌هاست و یا اینکه همه کسانی که در جریان شبهات دینی قرار می‌گیرند، پاسخ خود را می‌یابند. لذا این نوع شبهه‌سازی‌ها می‌تواند به ایجاد مخاطرات و سست شدن پایه‌های اعتقادی بیانجامد، مگر آنکه اندیشمندان، کارشناسان و نویسندگان در حوزه دین، هوشمندانه و در قالب تلاشی نظام‌مند به شبهه‌زدایی از این قبیل مسائل و احکام اهتمام ورزند.

از سوی دیگر، ملاحظه می‌شود که خدای تعالی در بیان مامی نعمت‌های بی‌شماری که بر بشر عطا فرموده، در مواردی محدود بر او مبنای گذارد که از مهم‌ترین آن موارد، مربوط به دین و ارسال پیامبران و هدایت است و این امر بر اهمیت و ارزش والای دین دلالت دارد.

در میان آموزه‌ها و احکام دین، عفاف و حجاب جایگاه ویژه‌ای دارد، زیرا حجاب از ضروریات اسلام بوده و در قرآن کریم آیاتی وجود دارد که به صراحت بر رعایت آن تأکید دارد و علاوه بر این، بیانات اولیای اسلام و پیشوایان دین و سیره عملی آنان مؤید اهمیت فوق‌العاده این حکم الهی است.

در سیره علمی و عملی چهارده معصوم علیهم السلام، علاوه بر تبیین آثار مثبت

و ارزنده رعایت عفاف و حجاب، به تبعات و پیامدهای نامطلوب بی اعتنائی به آن، بارها اشاره شده و فرجام پرمخاطره پشت پا زدن به این امر، به خوبی ترسیم شده است تا انسان‌ها براساس فطرت پاک و الهی خویش به آن التزام یابند و فرد، خانواده و جامعه در تمامی سطوح از سلامت اخلاقی و معنوی برخوردار باشند.

آغاز نهضت امام خمینی(ره) و پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ماه ۱۳۵۷ نه تنها پایانی بر یک دوره طولانی استبداد داخلی و استعمار خارجی بوده، بلکه با به ثمرنشدن نهضت اسلامی و هم‌زمان، به بی بند و باری و بی حجابی که بخش عظیمی از احاد جامعه را تهدید می کرد، پایان داد و رعایت عفاف و حجاب در رأس برنامه ها و محورهای بازگشت به اسلام و آموزه های دینی قرار گرفت، زیرا بخش عظیمی از جامعه که انقلاب را از آغاز تا پیروزی همراهی می کردند، زنان بافضیلتی بودند که به زینت عفاف و حجاب آراسته بودند، لذا پایبندی به عفاف و حجاب، علاوه بر تحقق اسلام، نوعی ادای دین به شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است. همانایی که رفتند تا ارزش های الهی و اخلاقی و به ویژه عفاف و حجاب بر جای ماند.

اینک با گذشت حدوداً چهار دهه از انقلاب اسلامی و سه دهه از دوران دفاع مقدس، شاهد واقعیتهایی هستیم که تلخ و ناگوار است و آن، گرایش برخی از دختران و زنان به بدحجابی و بی حجابی است، پدیده ای که نه تنها بر افراد اجتماع، بلکه بر بنیان خانواده ها و نهاد جامعه تأثیرات منفی و مخرب و بی بر جای می گذارد و چنانچه همین رویه ادامه یابد، نسل های بعدی را نیز متاثر می کند. چنین گرایشی اگرچه یک پدیده چندعاملی است و مؤلفه های متعددی در تکوین آن دخیلند، ولی حاصل آن که به صورت پدیده بدحجابی و بی حجابی ظاهر می شود، تبعات و پیامدهای نامطلوب اخلاقی، دینی، فرهنگی، اجتماعی و هویتی دارد و حجاب را به صورت یک مسئله ملی و معضل جدی درآورده است که باید برای آن چاره اندشی نمود.

واقعیت این است که با وجود برخی آثار و تألیفات در خصوص عفاف و حجاب، به نظر می رسد همه ابعاد آن مانند ابعاد تربیتی، فلسفی، روان شناختی و جامعه شناختی به طور کامل مورد بررسی واقع نشده است. این اثر در جهت چاره اندیشی برای چنین معضلی تدوین گردیده و ادعا نمی شود که از همه ابعاد مذکور، مسئله عفاف و

حجاب را مورد بررسی قرار داده است، اما سعی به عمل آمده تا به آثار آن در برخی جوانب که تاکنون کمتر به آن اشاره شده، بپردازد و با رویکردی فلسفی، تربیتی و روان‌شناختی به موضوع عفاف و حجاب پرداخته است.

کتاب حاضر در هفت فصل با عناوینی همچون «مفاهیم و کلیات»، «فلسفه و ضرورت عفاف و حجاب»، «عوامل حفظ عفاف و حجاب»، «عوامل تضعیف عفاف و حجاب»، «سیر تاریخی عفاف و حجاب»، «آثار فرهنگ عفاف و حجاب» و «چه باید کرد؟» تنظیم گردیده و در پایان، علاوه بر درج منابع به طور کامل، کتاب‌شناسی عفاف و حجاب نیز آمده است تا علاقه‌مندان و خوانندگان این اثر بتوانند با ادبیات موجود در این زمینه آشنا شوند.^۱

شایسته است از پیشینه‌ات مفید و سازنده سرکار خانم خزعلی ریاست محترم شورای فرهنگی، اجتماع، زنان و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی و نیز آقای محمد قربانعلی دانشجو، محترم دکترای فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه تهران که در تهیه برخی طرح‌واره‌ها، تمهیدات و زحمات نمودند و نیز از سرکار خانم رفیعی که زحمت تایپ و صفحه‌بندی این اثر را بر عهده گرفتند، صمیمانه سپاسگزاری شود.

۱. نظیر آیات «لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ» (آل عمران: ۱۶۴) «به یقین خدا بر مؤمنان منت نهاد [که] پیامبری از خودشان در میان آنان برانگیخت تا آیات خود را بر ایشان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت به آنان بیاموزد قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند»